

Jalustaltaan pudotettu Ahtisaari

Presidentit

HEIKKI HEIKILÄ

Ilman *Iltalypsyä* ja *Uutisvuotoakin* on käynyt selväksi, että joukkoviestinten suhde presidentti Martti Ahtisaareen on kriittinen ja jopa ivallinen. Ahtisaaren lausuntoja äimistellään, hänen matkustelulleen niin kotimaassa kuin ulkomaillakin naureskellaan ja hänen ulkoista olemustaan pilkataan melkoisen säälimättömästi. Neljässä vuodessa mediassa juhlistettu politiikan ”ulkopuolinen” ja kansainvälisillä areenoilla kouluttu neuvottelija on vähitellen kotimaassa muuttunut taitamattomaksi ja harkitsemattomaksi vallan tavoittelijaksi ja populistiksi.

Journalismin kuvaa Ahtisaaresta on julkisesti arvostellut eniten miespresidentin kansliasta, erityisavustaja Alpo Rusi. Poliitiikan toimittajien seminaarissa lokakuussa 1998 Rusi osoitti sormellaan erityisesti Kehä III:n sisäpuolella vaikuttavaa kapeaa toimittajalobbya, joka arvostelee presidenttiä tekipä tämä mitä tahansa. Rusin kritiikki uutisoitiin laajasti, mutta mitään julkista ja syvällistä pohdintaa journalismin suhteesta politiikkaan tai istuvaan presidenttiin ei syntynyt.

Miltään muulta instituutiolta kuin journalismilta tällainen ”julkisuusstrategia” tuskin onnistuisi. Kun menneenä vuonna arvostelun kohteeksi joutuivat esimerkiksi verohallitus, oikeuslaitos tai yksityistetty Sonera, journalismi oli aivan oikeutetusti eturintamassa vaatimassa asianosaisia vastaamaan arvosteluun.

• • •

Kriittistä paloa on riittänyt lähinnä muutaman nopeasti kuluvan stereotypian variointiin, ei niinkään syvälliseen asioiden pohdintaan tai niiden ”toisin näkemiseen” Yhtä kaikki, pääasia on kaikesti tullut kaikille selväksi: journalismi ei (enää) pelkää presidenttiä.

On kiinnostavaa, että Ahtisaaren kritiikki on kasvanut journalismissa sitä mukaa kun valta on pakenemassa presidentin käsistä. Yhtäältä presidentin valtaa ollaan kaventamassa lakiteitse. Toisaalta presidentti – samoin kuin politiikka yleensäkin – on menettämässä valtaansa markkinoille. Valtaansa menettänyt ja sitä oma-aloitteisesti pois luovuttanut presidentti on

helppo ja suhteellisen turvallinen kohde journalismin kritiikille.

Journalismin rakentama julkinen kuvasto Ahtisaaresta ei ole kovin laaja. Vuonna 1998 Ahtisaarta on esitetty usein joko *ontuvana presidenttinä* tai *tuohuneena presidenttinä*. Koska nämä esitykset ovat syntyneet ikään kuin itsestään, ne eivät voi olla täysin ”vääriä”. Toisaalta niiden hyödyntämisessä on hieman ryöstöviljelyn makua. Kun presidenttiä kuvataan keran kipuamassa ylös portaita tai marssimassa kunniakomppanian ohi, kyse on vielä normaalista journalistisesta valinnasta. Mutta kun näistä otoksista tulee sääntö, valintojen viattomuus karisee.

”Tuohunut presidentti” on tullut yleisölle tutuksi erityisesti tilanteissa, joissa presidentti tapaa toimittajia. Ahtisaaren ärtymys on usein johtunut siitä, että toimittajat ovat syyttäneet häntä milloin minkäkin asian salailusta. Ahtisaarta on vaadittu julkistamaan tietoja esimerkiksi omasta terveydentilastaan ja matkalaskuistaan. Kummassakaan tapauksessa ei ollut toimittajienkaan mielestä kyse kovin suuresta asiasta. Molemmissa tilanteissa avautui kuitenkin tilaisuus näyttää, kuinka ”kohtuuttomasti” Ahtisaari loukkaantui toimittajien kysymyksistä.

• • •

Kolmas kritiikin muoto on kohdistunut Ahtisaaren poliittiseen turismiin. Kevyen sarjan kritiikissä on naureskeltu presidentin matkustusintoa aikana, jolloin maa rypee kroonisessa työttömyysalhossa ja kansa jakautuu kahtia. Samassa yhteydessä journalistit jättävät kuitenkin yleensä mainitsematta, että presidenttiä seuraa hänen matkoillaan yleensä laumoittain toimittajia, joilla heilläkin saattaisi olla tärkeämpää tekemistä kotimaassa.

Vakavammassa kritiikissä on arvosteltu presidentin antautumista vientiyritysten konsultiksi. Totta onkin, että tähän kiteytyy yksi aikamme suurista murroksista. Valtion päämiesten tapaamisten muuttuminen diplomaatikoketeerauksesta matkapuhelinverkkourakoiden metsästykseksi, on oiva merkki globalisoitumisesta ja siitä kuinka talous marssii politiikan yli. Tämä muutos ei ole jäänyt havaitsematta sen enempiä presidenteiltä kuin toimittajiltakaan. Ero piilee siinä, että valtion päämiehet ovat lauhkeasti sopeutuneet muutokseen. Poliitikasta kirjoittavat toimittajat tekevät työtään ikään kuin mitään ei olisi tapahtunutkaan.

Talouden ja politiikan rakenteiden valossa politiikan toimittajien ahtisaariletkaumat eivät kerro niinkään toimittajien kriittisyydestä ja valppaudesta – pikemminkin ne osoittavat, kuinka yksi tapahtumista syrjään joutunut instituutio (politiikasta kirjoittava journalismi) irvistelee toiselle syrjäytyneelle (presidentille).

• • •

Puheet siitä että politiikka ja siitä aineksensa ammentava journalismi olisivat kriisissä, voivat olla liioiteltua. Mutta ehkä meidän pitäisikin liioitella. Jotta voimme muodostaa käsityksemme siitä, millaista politiikasta kertovaa journalismia tarvitaan, on ensiksi mietittävä, mitä politiikka on ja mihin sitä tarvitaan.

Useiden politiikan teorioiden mukaan politiikan keskeisin piirre on ylälätyksellisyys. Mitä vähemmän lyömmme etukäteen lukkoon käsityksiämme politiikan toimijoista, asiakysymyksistä, vaihtoehtoista ja politiikan tuloksista, sitä enemmän on tilaa politiikalle. Tältä kannalta stereotyyppeihin luutunut journalismi on mukana kaventamassa politiikkaa. Journalismin ”kriittinen” suhtautuminen presidentti Ahtisaareen on tästä vain yksi osoitus.

Itse olen lähtenyt siitä – kuten presidentillämme on tapa sanoa - että politiikkaa pitää uutisoida ja arvioida mahdollisimman monista näkökulmista. Poliitiikan arvioinnissa ironiselle ja jopa sarkastiselle naurulle on oltava oma paikkansa, mutta se ei saisi olla ainoa arvioinnin laji. Sitä paitsi ironian ja sarkasmin kohdetta olisi hyvä ajoittain vaihtaa. Kun presidentti-instituutiolle on naurettu tarpeeksi, ironian hampaat voitaisiin iskeä vaikkapa globalisaatioon.

Heikki Heikkilä
YTM, tutkija, Tampereen yliopisto